

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

12 iunie 2014 *

„Recurs — Înțelegeri — Piața italiană a achiziției și a primei procesări a tutunului brut — Decizie prin care se constată o încălcare a articolului 81 CE — Imunitate la amenzi — Obligație de cooperare — Dreptul la apărare — Limitele controlului jurisdicțional — Dreptul la un proces echitabil — Audierea martorilor sau a părților — Termen rezonabil — Principiul egalității de tratament”

În cauza C-578/11 P,

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, introdus la 18 noiembrie 2011,

Deltafina SpA, cu sediul în Orvieto (Italia), reprezentată de J.-F. Bellis, de F. Di Gianni și de G. Coppo, avocați,

recurentă,

cealaltă parte din procedură fiind:

Comisia Europeană, reprezentată de É. Gippini Fournier și de L. Malferrari, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg,

pârâtă în primă instanță,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din doamna R. Silva de Lapuerta, președinte de cameră, și domnii J. L. da Cruz Vilaça, G. Arestis, J.-C. Bonichot și A. Arabadjiev (raportor), judecători,

avocat general: doamna E. Sharpston,

grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 13 noiembrie 2012,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 27 martie 2014,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: italiana.

Hotărâre

- 1 Prin recursul formulat, Deltafina SpA (denumită în continuare „Deltafina”) solicită cu titlu principal, pe de o parte, anularea Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene Deltafina/Comisia (T-12/06, EU:T:2011:441, denumită în continuare „hotărârea atacată”) prin care i s-a respins acțiunea având ca obiect anularea și, în subsidiar, reducerea amenzii care i-a fost aplicată prin Decizia C(2005) 4012 final a Comisiei din 20 octombrie 2005 privind o procedură de aplicare a articolului [81 alineatul (1) CE] (cazul COMP/C.38.281/B.2 – Tutun brut – Italia) (denumită în continuare „decizia în litigiu”) și, pe de altă parte, anularea acestei decizii în măsura în care privește Deltafina, precum și anularea sau reducerea amenzii care i-a fost aplicată prin decizia menționată și, cu titlu subsidiar, trimiterea cauzei spre rejudecare la Tribunal.

Istoricul litigiului

- 2 Deltafina este o societate italiană care are drept activități principale prima procesare a tutunului brut și comercializarea de tutun procesat. Aceasta este deținută în proporție de 100 % de Universal Corp. (denumită în continuare „Universal”), societate cu sediul în Richmond (Statele Unite).
- 3 În perioada cuprinsă între 3 și 5 octombrie 2001, Comisia Europeană a efectuat verificări, în temeiul articolului 14 din Regulamentul nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962, Primul regulament de punere în aplicare a articolelor [81 CE] și [82 CE] (JO 1962, 13, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3), printre altele, la sediile Fédération européenne des transformateurs de tabac din Bruxelles (Belgia) și la sediile principalilor trei procesatori spanioli de tutun brut. Respectiva Fédération i-a informat imediat pe membrii săi, printre care figura Associazione professionale trasformatori tabacchi italiani (APTI), cu privire la aceste verificări.
- 4 La 19 februarie 2002, Deltafina a formulat la Comisie o cerere de imunitate la amenzi în temeiul titlului A din Comunicarea Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2002, C 45, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 5, p. 3, denumită în continuare „Comunicarea privind cooperarea din 2002”). Această cerere privea o presupusă înțelegere între procesatorii de tutun brut de pe piața italiană.
- 5 La 6 martie 2002, Comisia a informat Deltafina că cererea formulată îndeplinește condițiile prevăzute de Comunicarea privind cooperarea din 2002 și că la finalul procedurii administrative îi va acorda imunitatea la amenzi solicitată, cu condiția să îndeplinească toate cerințele prevăzute la punctul 11 din această comunicare.
- 6 La 14 martie 2002 a avut loc o reuniune între serviciile Comisiei și reprezentanții Deltafina și Universal pentru a se discuta modalitățile cooperării Deltafina cu Comisia (denumită în continuare „reuniunea din 14 martie 2002”).
- 7 Cu ocazia acestei reuniuni, serviciile Comisiei au precizat că intenționează să efectueze verificări inopinate în ceea ce privește înțelegerea divulgată de Deltafina, că aceste verificări nu pot avea loc înainte de 18 aprilie 2002 și că, prin urmare, este necesar să se păstreze caracterul confidențial al acestora până la data menționată pentru a nu compromite eficacitatea verificărilor (punctul 412 din considerentele deciziei în litigiu).
- 8 Deltafina a explicat că îi va fi imposibil să nu divulge cererea sa de imunitate până la data prevăzută pentru aceste verificări din cauza organizării iminente a unor reuniuni ale APTI, în cursul cărora va fi dificil să păstreze confidențialitatea acesteia, din cauza necesității de a informa cadrele sale medii despre aceasta, precum și din cauza necesității de a divulga această cerere de imunitate în cadrul operațiunilor de finanțare în care este implicată Universal în Statele Unite (punctul 413 din considerentele deciziei în litigiu).

- 9 Comisia a luat act de aceste dificultăți și a solicitat Deltafina, dat fiind că o comunicare a informațiilor respective celorlalți membri ai înțelegerii risca să împiedice verificările proiectate, să îi furnizeze, într-un termen și mai scurt, elemente de probă și o serie de informații, pentru a-i permite să efectueze aceste verificări (punctele 413-417 din considerentele deciziei în litigiu).
- 10 La 22 martie 2002 a avut loc o conversație telefonică (denumită în continuare „conversația telefonică din 22 martie 2002”) între reprezentanții Deltafina și funcționarul Comisiei care se ocupa de dosarul în cauză cu privire la mai multe aspecte referitoare la cooperarea societății Deltafina cu Comisia (punctele 418-420 din considerentele deciziei în litigiu, precum și punctele 10, 157 și 158 din hotărârea atacată).
- 11 La 4 aprilie 2002, cu ocazia unei reuniuni a biroului APTI, președintele Deltafina a divulgat persoanelor prezente că această societate cooperează cu Comisia (în continuare „divulgarea din 4 aprilie 2002”). În aceeași zi, Dimon Italia Srl (denumită în continuare „Dimon Italia”) și Transcatab SpA (denumită în continuare „Transcatab”), ai căror reprezentanți au fost prezenți la această reuniune, au formulat o cerere în temeiul Comunicării privind cooperarea din 2002, fără a menționa declarațiile efectuate de președintele Deltafina cu ocazia reuniunii APTI (punctele 421-426, 454 și 455 din considerentele deciziei în litigiu).
- 12 La 18 și la 19 aprilie 2002, Comisia a efectuat verificări în temeiul articolului 14 din Regulamentul nr. 17 în localurile Dimon Italia și ale Transcatab, precum și în cele ale Trestina Azienda Tabacchi SpA și ale Romana Tabacchi SpA (punctul 428 din considerentele deciziei în litigiu).
- 13 La 29 mai și la 11 iulie 2002 au avut loc alte două reuniuni între reprezentanții Deltafina și serviciile Comisiei, în cadrul cărora nici Deltafina, nici Comisia nu au invocat chestiunea confidențialității cererii de imunitate a acestei societăți, iar Deltafina nu a menționat că divulgase această cerere de imunitate societăților Dimon Italia și Transcatab cu ocazia reuniunii biroului APTI din 4 aprilie 2002 (punctele 420 și 429 din considerentele deciziei în litigiu).
- 14 La 25 februarie 2004, Comisia a adresat o comunicare privind obiecțiunile mai multor întreprinderi sau asocieri de întreprinderi, printre care figurau Deltafina, Universal, Dimon Italia și Transcatab.
- 15 La 22 iunie 2004 a avut loc o audiere la care a participat și Deltafina. În cursul acestei audieri, un reprezentant al Dimon Italia a atras atenția Comisiei cu privire la două documente depuse la dosar cu ocazia verificărilor efectuate în localurile Dimon Italia și care constau în note olografe care sintetizează declarațiile președintelui Deltafina efectuate în cadrul reuniunii biroului APTI din 4 aprilie 2002.
- 16 La 21 decembrie 2004, Comisia a adoptat un addendum la comunicarea privind obiecțiunile din 25 februarie 2004 prin care a informat Deltafina și celelalte întreprinderi în cauză cu privire la intenția sa de a nu acorda acestei societăți imunitatea la amendă solicitată în considerarea încălcării de către aceasta a obligației de cooperare prevăzute la punctul 11 litera (a) din Comunicarea privind cooperarea din 2002.
- 17 La 20 octombrie 2005, Comisia a adoptat decizia în litigiu prin care a constatat, la articolul 1 din aceasta, printre altele, că Deltafina și Universal încălcaseră articolul 81 alineatul (1) CE în perioada cuprinsă între 29 septembrie 1995 și 19 februarie 2002 prin participarea la acorduri și/sau practici concertate în sectorul tutunului brut în Italia. Potrivit articolului 2 din această decizie, Deltafina și Universal au fost amendate în solidar cu 30 de milioane de euro pentru încălcările menționate la articolul 1 amintit.
- 18 Comisia a ținut seama de cooperarea efectivă a Deltafina cu titlu de circumstanță atenuantă, reducând cu 50 % amenda care trebuie aplicată acestei societăți. În special, Comisia a recunoscut că Deltafina a contribuit de la început în mod semnificativ la investigația sa și că nu a contestat niciodată faptele.

- 19 În ceea ce privește cererea Deltafina de imunitate la amendă, Comisia a apreciat că obligația de cooperare, prevăzută la punctul 11 litera (a) din Comunicarea privind cooperarea din 2002, presupune și abținerea de la luarea vreunei măsuri susceptibile să compromită capacitatea sa de a investiga și/sau de a constata încălcarea. Comisia a adăugat că această obligație se opune oricărei divulgări a unei cereri de imunitate la un moment în care Comisia încă nu a efectuat verificări, iar sectorul nu are cunoștință de verificări iminente. Astfel, o asemenea divulgare ar risca să compromită în mod irevocabil capacitatea acestei instituții de a proceda la verificări eficace și, prin urmare, de a constata încălcarea (punctele 432 și 433 din considerentele deciziei în litigiu).
- 20 Comisia a precizat că „tensiunea intrinsecă” dintre această din urmă obligație și cea stabilită la punctul 11 litera (b) din Comunicarea privind cooperarea din 2002, în temeiul căreia solicitantul trebuie să pună capăt participării sale la încălcare cel târziu la data cererii sale de imunitate, nu permite unui solicitant să îi informeze în mod voluntar pe ceilalți membri ai înțelegerii că a formulat o cerere de imunitate (punctul 434 din considerentele deciziei în litigiu).
- 21 Comisia a concluzionat că Deltafina nu a respectat această obligație întrucât, deși a cunoscut intenția Comisiei de a proceda la verificări în perioada cuprinsă între 18 și 20 aprilie 2002, președintele Deltafina i-a informat în mod voluntar pe principalii săi concurenți despre formularea cererii sale de imunitate înainte de efectuarea acestor verificări (punctele 441-444 și 460 din considerentele deciziei în litigiu).
- 22 Comisia a adăugat că nici discuțiile care au avut loc în cadrul reuniunii din 14 martie 2002, nici comportamentul său ulterior nu pun nicidecum la îndoială faptul că nu acceptase niciodată că Deltafina ar trebui în mod inevitabil să divulge concurenților săi cererea sa de imunitate și că, prin urmare, nu mai puteau avea loc verificări. Comisia susține că a precizat în mod clar că era necesară menținerea confidențialității pe o perioadă suplimentară de o lună, pentru pregătirea verificărilor respective (punctele 445-448 din considerentele deciziei în litigiu).
- 23 Comisia a afirmat că a recunoscut atât dificultățile practice ale Deltafina de a păstra confidențialitatea cererii de imunitate, cât și faptul că verificările planificate ar fi devenit foarte improbabile dacă Deltafina ar fi fost obligată să își divulge cererea concurenților săi. Or, Comisia a subliniat că, întrucât președintele Deltafina nu a acționat sub efectul vreunei amenințări constrângătoare, divulgarea din 4 aprilie 2002 fusese voluntară și spontană (punctele 450-453 și 459 din considerentele deciziei în litigiu).
- 24 Această instituție a considerat că respectivul comportament nu putea fi justificat în niciun mod (punctele 454-459 din considerentele deciziei în litigiu).
- 25 De asemenea, Comisia a precizat că faptul că Deltafina nu a informat-o, printre altele, despre divulgarea din 4 aprilie 2002 lasă să se înțeleagă că Deltafina nu se aștepta ca această instituție să îi aprobe comportamentul (punctul 449 din considerentele deciziei în litigiu).
- 26 Prin urmare, Comisia a concluzionat că, pentru „toate motivele de mai sus, [...] Deltafina, prin divulgarea voluntară a cererii sale de imunitate cu ocazia reuniunii APTI din 4 aprilie 2002, nu și-a îndeplinit obligația de cooperare care îi incumba în temeiul punctului 11 litera (a) din Comunicarea privind cooperarea din 2002” (punctul 460 din considerentele deciziei în litigiu).

Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată

- 27 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 19 ianuarie 2006, Deltafina a introdus o acțiune având ca obiect, în principal, anularea amenzii care i-a fost aplicată prin decizia în litigiu și, în subsidiar, reducerea acesteia.

- 28 În susținerea acțiunii formulate, Deltafina a invocat șapte motive, dintre care patru cu titlu principal, în susținerea concluziilor sale având ca obiect anularea deciziei în litigiu în măsura în care o obligă la plata unei amenzi, precum și trei motive cu titlu subsidiar, în susținerea cererii sale de reducere a cuantumului acestei amenzi.
- 29 Tribunal a respins toate motivele invocate de Deltafina, cu excepția celui de al șaselea, la care Deltafina renunțase.

Concluziile părților

- 30 Deltafina solicită Curții:

- cu titlu principal, anularea, în tot sau în parte, a hotărârii atacate și, în măsura în care o privește, a deciziei în litigiu, precum și anularea sau reducerea cuantumului amenzii care i-a fost aplicată;
- cu titlu subsidiar, trimiterea cauzei spre rejudecare la Tribunal și
- obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

- 31 Comisia solicită Curții:

- respingerea recursului și
- obligarea Deltafina la plata cheltuielilor de judecată.

Cu privire la recurs

- 32 În susținerea recursului, Deltafina invocă patru motive. Trebuie analizate, mai întâi, primul și al doilea motiv împreună, apoi al patrulea motiv și, în sfârșit, al treilea motiv.

Cu privire la primul și la al doilea motiv

Argumentele părților

- 33 Prin intermediul primului motiv, Deltafina, mai întâi, reproșează Tribunalului că a omis să se pronunțe asupra motivului întemeiat pe faptul că, în urma reuniunii din 14 martie 2002, aceasta putea concluziona că Comisia o scutise de obligația de confidențialitate și că, în consecință, nu și-a încălcat, prin divulgarea din 4 aprilie 2002, obligația de cooperare.
- 34 În continuare, Deltafina subliniază că, în decizia în litigiu, singura încălcare a obligației de cooperare care îi este imputată este constituită de divulgarea din 4 aprilie 2002. În consecință, prin faptul că a reținut o încălcare a obligației de cooperare ca urmare a omisiunii Deltafina de a informa Comisia despre această divulgare, Tribunalul ar fi încălcat dreptul la apărare și și-ar fi depășit competențele, care erau limitate la aprecierea legalității acestei decizii.
- 35 În sfârșit, Deltafina apreciază că, la punctul 149 din hotărârea atacată, Tribunalul a substituit ceea ce se convenise între aceasta și Comisie cu ocazia reuniunii din 14 martie 2002 cu propria analiză a obligațiilor de cooperare care incumbă acestei societăți. Or, pentru stabilirea conținutului exact al acestei obligații de cooperare, Tribunal ar fi trebuit să ia în considerare modalitățile convenite ale colaborării.

- 36 Astfel, Tribunalul s-ar fi întemeiat pe premisa eronată potrivit căreia omisiunea Deltafina de a informa Comisia despre divulgarea cererii sale de imunitate ar constitui, în orice caz, o încălcare a obligației de colaborare, calificarea acestor fapte depinzând de modalitățile convenite. Or, Comisia ar fi putut, astfel cum ar prevedea punctul 12 litera (a) din Comunicarea Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2006, C 298, p. 17, Ediție specială, 08/vol. 5, p. 3), să autorizeze divulgarea respectivei cereri de imunitate.
- 37 În speță, această autorizare ar fi fost acordată în cadrul reuniunii din 14 martie 2002. Astfel, pe baza proceselor-verbale de la data reuniunii menționate și a comportamentului ulterior al părților în cauză, Tribunalul ar fi trebuit să constate că Deltafina și Comisia au ajuns la un acord cu privire la caracterul inevitabil al acestei divulgări și la cerința, mai constrângătoare, care îi incumba în consecință acestei societăți, de a furniza rapid alte elemente de probă.
- 38 Deltafina precizează că reiese din cuprinsul proceselor-verbale ale reuniunii din 14 martie 2002 că problema dacă această divulgare ar trebui să fie „voluntară și spontană” sau „nevoluntară și impusă” nu a fost abordată și consideră că, în consecință, aprecierea Tribunalului care ține seama de forma divulgării menționate se întemeiază pe o reconstituire *ex post* a faptelor care nu poate fi admisă. În orice caz, orice îndoială cu privire la conținutul pretinsului acord privind modalitățile colaborării sale ar trebui, în opinia Deltafina, să îi profite.
- 39 Prin intermediul celui de al doilea motiv, Deltafina susține că Tribunalul a încălcat articolele 65 și 68 din Regulamentul său de procedură prin faptul că, în ședință, a luat depozițiile orale ale avocatului său, R., și ale domnului V. E., funcționarul Comisiei care s-a ocupat de caz, în calitatea lor de participanți la reuniunea din 14 martie 2002 și, în consecință, în calitate de martori, fără ca o ordonanță să fi fost adoptată pentru precizarea faptelor care trebuie dovedite, fără ca acești martori să fi depus jurământ și fără ca un proces-verbal care să reproducă aceste depoziții să fi fost redactat.
- 40 Or, în opinia Deltafina, Tribunalul s-a întemeiat, la punctul 159 din hotărârea atacată, pe mărturia domnului V. E. pentru a stabili că acesta nu înțelesese că Deltafina avea intenția să efectueze divulgarea din 4 aprilie 2002 și că, în orice caz, el nu și-ar fi dat acordul pentru aceasta. Prin faptul că nu a comparat această mărturie cu cea a avocatului J., căruia nu i s-ar fi solicitat să depună mărturie, Tribunalul ar fi încălcat dreptul Deltafina la un proces echitabil.
- 41 Comisia contestă argumentația Deltafina.

Aprecierea Curții

- 42 În ceea ce privește admisibilitatea argumentației rezumate la punctul 33 din prezenta hotărâre, pe care Comisia o contestă, trebuie constatat că Deltafina nu solicită Curții să efectueze o nouă apreciere a faptelor, ci să constate un viciu de motivare al hotărârii atacate. Această argumentație este, așadar, admisibilă.
- 43 În ceea ce privește admisibilitatea argumentației rezumate la punctele 35 și 36 din prezenta hotărâre, trebuie arătat că Deltafina reproșează Tribunalului că a comis o eroare de drept cu ocazia stabilirii obligațiilor de cooperare care îi incumbau. Prin urmare, și această argumentație este admisibilă.
- 44 În schimb, astfel cum arată în mod întemeiat Comisia, prin argumentația rezumată la punctele 37 și 38 din prezenta hotărâre, Deltafina repune în discuție o apreciere factuală efectuată de Tribunal, fără a invoca o denaturare a unor elemente de probă. Or, conform unei jurisprudențe constante a Curții, o astfel de analiză nu este de competența acesteia, astfel încât argumentația respectivă trebuie respinsă ca inadmisibilă.

- 45 Cu privire la fond, trebuie arătat că, prin argumentația rezumată la punctele 33 și 34 din prezenta hotărâre, Deltafina reproșează Tribunalului, pe de o parte, că a omis să se pronunțe asupra motivului potrivit căruia Comisia o scutise de obligația de confidențialitate, precum și, pe de altă parte, că a efectuat o înlocuire de motive nelegală și, astfel, și-a depășit competențele.
- 46 În ceea ce privește prima parte din argumentația Deltafina, trebuie arătat că Tribunalul a statuat, la punctul 160 din hotărârea atacată, că Comisia nu putea să fi autorizat în prealabil Deltafina să facă în mod spontan divulgarea din 4 aprilie 2002, în condițiile în care această societate nu a reușit să dovedească faptul că, în prealabil, informase în mod corespunzător Comisia despre intențiile sale.
- 47 În lumina, printre altele, a acestei considerații Tribunalul a confirmat, la punctul 173 din hotărârea menționată, aprecierea Comisiei potrivit căreia Deltafina își încălcase obligația de cooperare.
- 48 În această privință, reiese din cuprinsul punctelor 441, 450 și 460 din considerentele deciziei în litigiu că Comisia a considerat că divulgarea voluntară și spontană, de către o întreprindere care a participat la o înțelegere, a cooperării sale cu Comisia altor întreprinderi care au participat la aceeași înțelegere, la un stadiu la care erau prevăzute verificări la fața locului la întreprinderile respective, are o altă natură decât descoperirea, de către aceste întreprinderi, a cooperării amintite din cauza dificultăților practice ale întreprinderii menționate de a păstra confidențialitatea cooperării sale.
- 49 Astfel, Comisia a apreciat că respectiva divulgare voluntară și spontană dovedește prin ea însăși încălcarea obligației de cooperare, cu excepția cazului în care se stabilește fără echivoc că o asemenea divulgare fusese, în prealabil, expres autorizată de această instituție.
- 50 Or, Tribunalul a statuat că nu aceasta era situația în speță și, în consecință, a confirmat la punctele 160 și 173 din hotărârea atacată încălcarea de către Deltafina a obligației de cooperare, constatată de Comisie la punctul 460 din considerentele deciziei în litigiu.
- 51 Contrar celor pretinse de Deltafina, această apreciere nu este viciată de nicio eroare.
- 52 În special, constatarea factuală, efectuată de Tribunal, privind lipsa unei autorizări prealabile exprese de către Comisie a divulgării spontane din 4 aprilie 2002 nu a fost contestată de Deltafina. Or, în aceste condiții, Tribunalul nu era ținut să respingă în mod explicit argumentația Deltafina care viza stabilirea existenței unui acord cu privire la caracterul inevitabil al divulgării cooperării sale.
- 53 Astfel, în condițiile în care divulgarea din 4 aprilie 2002 a fost spontană, ea nu a fost inevitabilă. Or, chiar dacă s-ar presupune că Comisia a acceptat o eventuală divulgare nevoluntară a cooperării Deltafina, această acceptare nu ar fi de natură să justifice divulgarea spontană efectuată de aceasta din urmă și, prin urmare, nu ar fi susceptibilă să infirme constatarea încălcării, de către această societate, a obligației sale de cooperare. În consecință, această argumentație era inoperantă.
- 54 În ceea ce privește cea de a doua parte a argumentației invocate în susținerea primului motiv, și anume argumentul întemeiat pe o înlocuire de motive nelegală, reiese din cuprinsul punctelor 143-145 din hotărârea atacată că Tribunalul a efectuat în cadrul acesteia o analiză globală a obligației de cooperare care incumbă întreprinderii care solicită să poată beneficia, la finalul procedurii administrative, de imunitate definitivă. Această obligație de cooperare totală, permanentă și rapidă, prevăzută la punctul 11 litera (a) din Comunicarea privind cooperarea din 2002, cuprinde, printre altele, o obligație de informare completă în ceea ce privește toate circumstanțele relevante pentru investigația Comisiei.
- 55 În plus, rezultă din cuprinsul punctelor 429, 449 și 459 din considerentele deciziei în litigiu că Comisia a luat în considerare lipsa anumitor elemente de informare pe care întreprinderea trebuia să le furnizeze în ceea ce privește în special circumstanțele în care s-a desfășurat reuniunea din 4 aprilie 2002.

- 56 Astfel, la punctele 152-162 din hotărârea atacată, Tribunalul s-a limitat să răspundă la argumentația invocată de Deltafina în fața sa, după cum rezultă din cuprinsul punctului 151 din această hotărâre. În consecință, întrucât Tribunalul nu a efectuat nicidecum o înlocuire de motive, cea de a doua parte a argumentației Deltafina trebuie înlăturată.
- 57 Pe de altă parte, în măsura în care Deltafina susține, prin intermediul celui de al doilea motiv, că Tribunalul a încălcat dreptul acestei societăți la un proces echitabil, întrucât, pe de o parte, a luat, în ședință, cu încălcarea articolelor 65 și 68 din Regulamentul de procedură, depozițiile orale ale avocatului Deltafina, precum și ale funcționarului Comisiei care s-a ocupat de caz și, pe de altă parte, s-a întemeiat, la punctul 159 din hotărârea atacată, pe una dintre aceste depoziții, fără a o compara cu cea a avocatului J., căruia nu i s-a solicitat să depună mărturie, trebuie arătate cele ce urmează.
- 58 Mai întâi, este cert că Tribunalul l-a audiat, în ședință, pe avocatul R. și pe domnul V. E., în calitate de participanți la reuniunea din 14 martie 2002, și pe domnul V. E., în calitate de participant la conversația telefonică din 22 martie 2002. De asemenea, este cert că persoanele interesate au fost audiate de Tribunal cu privire la percepția lor în ceea ce privește conținutul reuniunii și al conversației menționate, că această audiere a fost efectuată în afara cadrului procedural prevăzut la articolul 68 din Regulamentul de procedură al Tribunalului și că Deltafina nu a invocat nicio obiecție în acest sens în ședința respectivă.
- 59 În această privință, pe de o parte, contrar celor pretinse de Comisie, faptul că Deltafina nu a invocat nicio obiecție în ședința menționată nu determină inadmisibilitatea celui de al doilea motiv (a se vedea în acest sens Hotărârea Corus UK/Comisia, C-199/99 P, EU:C:2003:531, punctele 32 și 35).
- 60 Pe de altă parte, astfel cum în mod întemeiat arată Comisia, este adevărat că există o practică curentă și legitimă a Tribunalului care constă în audierea, cu privire la chestiuni tehnice sau la fapte complexe, a persoanelor care reprezintă părțile, care cunosc detalii pertinente.
- 61 Cu toate acestea, în speță, astfel cum a arătat avocatul general la punctele 116 și 117 din concluzii, întrebările adresate de Tribunal avocatului R. și domnului V. E. priveau în special faptele contestate și litigioase dintre părți. În plus, aceste subiecte nu prezintă niciun caracter tehnic sau complex și, de altfel, nu rezultă că avocatul R. și domnul V. E. ar fi fost audiați ca urmare a unor cunoștințe tehnice speciale de care ar dispune.
- 62 În aceste condiții, trebuie constatat că Deltafina susține în mod întemeiat că, prin audierea, în ședință, a avocatului său și a funcționarului Comisiei care s-a ocupat de caz cu privire la percepția lor în ceea ce privește cele convenite cu ocazia reuniunii din 14 martie 2002, precum și cu ocazia conversației telefonice din 22 martie 2002, Tribunalul a depășit limitele a ceea ce poate fi efectuat prin intermediul acestei practici, întrucât audierea realizată de Tribunal a avut ca obiect fapte care trebuiau probate, eventual, cu martori, conform procedurii prevăzute la articolul 68 din Regulamentul de procedură al Tribunalului.
- 63 Cu toate acestea, contrar celor pretinse de Deltafina, această neregularitate procedurală nu constituie o încălcare a dreptului său la un proces echitabil.
- 64 Astfel, după cum arată în mod întemeiat Comisia și contrar celor pretinse de Deltafina, Tribunalul nu a luat în considerare la punctul 159 din hotărârea atacată declarațiile funcționarului Comisiei care s-a ocupat de caz decât în cadrul unui raționament dezvoltat cu titlu suplimentar, raționamentul său fiind întemeiat, în esență, pe probele scrise examinate la punctele 153-158 din hotărârea atacată, și anume, în special pe procesul-verbal al reuniunii din 14 martie 2002 și pe procesul-verbal al conversației telefonice din 22 martie 2002.
- 65 Astfel cum a arătat și avocatul general la punctul 120 din concluzii, Tribunalul își putea întemeia concluzia numai pe aceste mijloace de probă scrise.

- 66 În special, având în vedere, pe de o parte, tăcerea probelor scrise menționate atât în ceea ce privește o informare expresă, din partea Deltafina, cu privire la intenția acesteia de a divulga în mod voluntar cooperarea sa cu Comisia, cât și în ceea ce privește o autorizare expresă de către Comisie a acestei divulgări și, pe de altă parte, importanța unei astfel de autorizări exprese atât pentru Deltafina, cât și pentru utilitatea verificărilor planificate, trebuie să se considere că Tribunalul a putut considera, fără a comite o eroare, că lipsa informării și a autorizării exprese era dovedită corespunzător cerințelor legale prin respectivele mijloace de probă scrise.
- 67 Astfel, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că numai Tribunalul este competent să se pronunțe asupra eventualei necesități de a completa informațiile de care dispune în legătură cu cauzele cu care este sesizat. Caracterul probant al documentelor de procedură sau lipsa acestuia ține de aprecierea sa suverană asupra faptelor, care nu poate fi verificată de Curte în cadrul recursului, cu excepția cazului denaturării elementelor de probă prezentate Tribunalului sau atunci când inexactitatea materială a constatărilor efectuate de acesta reiese din documentele depuse la dosar (Hotărârea *Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland/Comisia*, C-385/07 P, EU:C:2009:456, punctul 163 și jurisprudența citată)
- 68 Or, în circumstanțele speței, dat fiind că Deltafina nu prezentase nicio cerere de audiere de martori și că nu invocă nicio denaturare a elementelor de probă luate în considerare de Tribunal, acesta din urmă a putut considera că nu se impunea o audiere a avocaților R. și J. sau a domnului V. E., în calitate de martori.
- 69 Rezultă, pe de o parte, că cel de al doilea motiv nu este întemeiat și, pe de altă parte, că raționamentul Tribunalului care figurează la punctele 153-160 din hotărârea atacată nu este deloc viciat de o încălcare a dreptului la apărare.
- 70 În aceste condiții, primul și al doilea motiv trebuie înlăturate.

Cu privire la al patrulea motiv

Argumentele părților

- 71 Deltafina solicită Curții reducerea amenzii care i-a fost aplicată, pentru a remedia încălcarea principiului egalității de tratament pe care ar fi săvârșit-o Comisia prin faptul că i-a acordat aceeași reducere a amenzii ca cea acordată *Dimon Italia*.
- 72 În opinia Deltafina, Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a declarat că această cerere, care a fost formulată în cursul ședinței în primă instanță, constituia un motiv nou, care nu se întemeia pe elemente de drept sau de fapt care ar fi apărut în cursul procedurii și, în consecință, inadmisibil. Astfel, argumentele Deltafina s-ar baza pe o jurisprudență, care rezulta din Hotărârea Tribunalului *Nintendo și Nintendo of Europe/Comisia* (T-13/03, EU:T:2009:131), care nu ar fi intervenit decât după finalizarea fazei scrise a procedurii.
- 73 Comisia contestă această argumentație a Deltafina.

Apresiasi Curții

- 74 Astfel cum reiese din articolul 48 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Tribunalului și din articolul 127 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții, pe parcursul procesului, invocarea de motive noi este interzisă, cu excepția cazului în care acestea se bazează pe elemente de drept și de fapt care au apărut în cursul procedurii (Ordonanța *Arbos/Comisia*, C-615/12 P, EU:C:2013:742, punctul 35).

- 75 Or, la Tribunal, Deltafina nu a furnizat niciun element susceptibil să dovedească faptul că motivul în cauză se întemeiază pe un element de drept care a apărut în cursul procedurii. Astfel, după cum a arătat avocatul general la punctul 127 din concluzii, principiul egalității de tratament invocat de Deltafina este un principiu general de drept al Uniunii, a cărui respectare este asigurată de Curte și de Tribunal potrivit unei jurisprudențe constante, printre altele, în materie de amenzi aplicate pentru încălcările dreptului concurenței.
- 76 Prin urmare, o hotărâre prin care se precizează obligațiile care incumbă Comisiei în temeiul principiului egalității precum cea invocată de Deltafina nu poate fi considerată un element de drept nou care să justifice prezentarea tardivă a unui nou motiv.
- 77 În consecință, al patrulea motiv trebuie înlăturat.

Cu privire la al treilea motiv

Argumentele părților

- 78 Deltafina arată că procedura în fața Tribunalului a durat cinci ani și opt luni și precizează că au trecut patruzeci și trei de luni între finalizarea procedurii scrise și decizia de deschidere a procedurii orale. Aceasta apreciază că procedura respectivă a fost excesiv de lungă și solicită Curții să anuleze sau să reducă substanțial, în exercitarea competenței sale de fond, amenda care i-a fost aplicată, pentru a remedia încălcarea dreptului fundamental al Deltafina de a obține o decizie într-un termen rezonabil, garantat la articolul 41 alineatul (1) și la articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).
- 79 Comisia contestă argumentația Deltafina.

Aprecierea Curții

- 80 Trebuie amintit că depășirea unui termen de soluționare rezonabil, în calitate de neregularitate de procedură care constituie o încălcare a unui drept fundamental, trebuie să deschidă părții vizate o cale de atac efectivă care îi oferă un remediu adecvat (Hotărârea Gascogne Sack Deutschland/Comisia, C-40/12 P, EU:C:2013:768, punctul 80).
- 81 În măsura în care Deltafina solicită anularea hotărârii atacate și, cu titlu subsidiar, o reducere a cuantumului amenzii care i-a fost aplicată, trebuie arătat că Curtea s-a pronunțat deja în sensul că, în lipsa oricărui indiciu potrivit căruia durata excesivă a procedurii în fața Tribunalului ar fi avut o influență asupra soluționării litigiului, nerespectarea unui termen de soluționare rezonabil nu poate determina anularea hotărârii atacate (Hotărârea Gascogne Sack Deutschland/Comisia, EU:C:2013:768, punctul 81 și jurisprudența citată).
- 82 Această jurisprudență este întemeiată în special pe considerația potrivit căreia, în lipsa unei influențe asupra soluționării litigiului a nerespectării unui termen de soluționare rezonabil, anularea hotărârii atacate nu ar remedia încălcarea de către Tribunal a principiului protecției jurisdicționale efective (Hotărârea Gascogne Sack Deutschland/Comisia, EU:C:2013:768, punctul 82 și jurisprudența citată).
- 83 În speță, Deltafina nu a furnizat Curții niciun indiciu de natură să evidențieze că nerespectarea de către Tribunal a unui termen de soluționare rezonabil a putut influența soluția litigiului cu care acesta a fost sesizat.

- 84 În plus, ținând seama de necesitatea de a se asigura respectarea normelor de concurență din dreptul Uniunii, Curtea nu poate permite recurenței, numai pentru motivul nerespectării unui termen de soluționare rezonabil, să repună în discuție temeinicia sau quantumul unei amenzi, deși toate motivele îndreptate împotriva constatărilor Tribunalului în legătură cu quantumul acestei amenzi și cu comportamentele pe care le sancționează au fost respinse (Hotărârea Gascogne Sack Deutschland/Comisia, EU:C:2013:768, punctul 84 și jurisprudența citată).
- 85 În consecință, contrar celor susținute de Deltafina, al treilea motiv nu poate determina anularea, chiar în parte, a hotărârii atacate.
- 86 În măsura în care Deltafina solicită anularea sau reducerea quantumului amenzii care i-a fost aplicată, astfel încât să se țină seama de consecințele financiare care au rezultat în privința sa din cauza duratei excesive a procedurii desfășurate în fața Tribunalului, Curtea a decis că nerespectarea, de către Tribunal, a obligației sale rezultate din articolul 47 al doilea paragraf din cartă de a judeca într-un termen rezonabil cauzele cu care este sesizat poate da naștere unei cereri de despăgubiri și că, prin urmare, o astfel de încălcare trebuie să fie sancționată printr-o acțiune în despăgubire introdusă la Tribunal, o asemenea acțiune constituind un remediu efectiv (Hotărârea Gascogne Sack Deutschland/Comisia, EU:C:2013:768, punctele 87 și 89).
- 87 Rezultă că Tribunalul, având competență în temeiul articolului 256 alineatul (1) TFUE, are obligația de a se pronunța asupra unor asemenea cereri de despăgubire, statuând într-un complet diferit de cel care a soluționat litigiul care a determinat procedura a cărei durată este criticată și că aceste cereri nu pot fi introduse direct la Curte în cadrul unui recurs (Hotărârea Gascogne Sack Deutschland/Comisia, EU:C:2013:768, punctele 90 și 96).
- 88 În această privință, trebuie amintit că, în cadrul unei acțiuni în despăgubire întemeiate pe o încălcare, de către Tribunal, a articolului 47 al doilea paragraf din cartă, în sensul că acesta nu ar fi respectat cerințele legate de asigurarea unui termen de judecată rezonabil, iar această nerespectare constituie o încălcare suficient de gravă a unei norme de drept care are ca obiect să confere drepturi particularilor (a se vedea printre altele Hotărârea Comisia/CEVA și Pfizer, C-198/03 P, EU:C:2005:445, punctul 63 și jurisprudența citată), incumbă Tribunalului ca, în cadrul aprecierilor sale privind nerespectarea menționată, să țină seama de circumstanțele proprii fiecărei cauze, precum complexitatea litigiului și comportamentul părților, de cerința fundamentală a securității juridice de care trebuie să beneficieze operatorii economici și de obiectivul de a se asigura că nu este denaturată concurența, astfel cum rezultă din cuprinsul punctelor 91-95 din Hotărârea Gascogne Sack Deutschland/Comisia (EU:C:2013:768).
- 89 De asemenea, Tribunalul trebuie să aprecieze caracterul material al prejudiciului invocat și legătura de cauzalitate care există între acesta și durata excesivă a procedurii jurisdicționale, precum și să ia în considerare principiile generale aplicabile în ordinele juridice ale statelor membre pentru a soluționa acțiuni întemeiate pe încălcări similare.
- 90 Aceasta fiind situația, în condițiile în care, în speță, este evident, fără a fi necesară prezentarea de către părți a unor elemente în această privință, că Tribunalul a încălcat în mod suficient de grav obligația sa de a soluționa cauza într-un termen rezonabil, Curtea poate constata acest lucru.
- 91 Astfel, durata procedurii în fața Tribunalului, și anume aproape cinci ani și opt luni, la care a contribuit în special o perioadă de trei ani și șapte luni care s-a scurs între finalizarea procedurii scrise și ședință, nu poate fi justificată nici de gradul de dificultate cert al litigiului, nici de faptul că șase destinatari ai deciziei în litigiu au introdus o acțiune în anulare împotriva acesteia, nici de cererea Deltafina având ca obiect prezentarea, în cursul procedurii scrise în fața Tribunalului, a unui document deținut de Comisie.

- 92 Cu toate acestea, din considerațiile expuse la punctele 81-87 din prezenta hotărâre rezultă că al treilea motiv trebuie înlăturat.
- 93 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, recursul trebuie respins.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 94 În temeiul articolului 184 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții, atunci când recursul nu este fondat, Curtea se pronunță asupra cheltuielilor de judecată. Potrivit articolului 138 alineatul (1) din acest regulament, aplicabil procedurii de recurs în temeiul articolului 184 alineatul (1) din acesta, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată.
- 95 Întrucât Deltafina a căzut în pretenții, iar Comisia a solicitat obligarea ei la plata cheltuielilor de judecată, se impune obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară și hotărăște:

1) Respinge recursul.

2) Obligă Deltafina SpA la plata cheltuielilor de judecată.

Semnături